

PROGRAM NAUCZANIA FILOZOFII NA STUDIACH UNIWERSYTECKICH WE FRANCJI

I. UWAGI OGÓLNE

We Francji nie istnieje centralny program nauczania filozofii w szkołach wyższych. Nie istnieje również ogólny program nauczania filozofii na studiach niefilozoficznych, który obowiązywałby wszystkich studentów danej uczelni. Pracownicy naukowo-dydaktyczni prowadzący zajęcia z filozofii nie są nawet skupieni w ramach jednolitej struktury organizacyjnej. Każdy wydział posiada własną jednostkę nauczania filozofii i własny program. Programy te dostosowane są do specyfiki wydziału.

Przedstawienie programu nauczania filozofii musi być zatem ograniczone do studiów filozoficznych. I w tym zakresie nie ma jednak żadnego programu centralnego, nawet w postaci dyrektyw ministerialnych. Każda uczelnia dysponuje własnym programem. Konieczne staje się zatem przedstawienie programu wybranej uczelni, którą można uznać za znaczącą — liczącą się w życiu naukowym tego kraju. Największym uniwersytetem Paryża jest uczelnia Sorbona I. Przytoczony poniżej program pochodzi z 1983 roku i jest programem aktualnym. Może być on jednak zrozumiały tylko w kontekście zasad organizacji paryskich uczelni (każda uczelnia ma tutaj częściowo odrębne zasady).

Program ten stanowi literalny przekład (z nielicznymi skrótami dotyczącymi nazbyt szczegółowych spraw organizacyjnych i nazwisk) z informatora uczelnianego Sorbony I. Jest to program niezbyt spójny, ułożony według wielu nieprzystających do siebie kluczy, ale daje on obraz możliwości kontaktu z filozofią studentów tej uczelni.

II. ORGANIZACJA STUDIÓW

Nauczanie uniwersyteckie dzieli się na trzy cykle.

Pierwszy cykl (dwuletni) uwieńczony jest dyplomem ogólnych studiów uniwersyteckich (D. E. U. G.)¹. Zadaniem tego cyklu jest precyzacja

¹ Diplôme d'Etudes Universitaires Générales.

kierunku. Jest to cykl wielodyscyplinarny o charakterze ogólnym i orientacyjnym.

Drugi cykl jest uwieńczony licencją i magisterium. Licencja (jeden rok) jest rozumiana jako dyplom tymczasowy. Jest to formacja zawierająca podstawowe elementy dyscypliny o charakterze przygotowawczo-zawodowym. Magisterium (jeden rok) stanowi ukoronowanie podstawowej formacji naukowej i technologicznej o profilu przygotowawczo-zawodowym.

Magisterium wymaga zatem, po pierwszym cyklu, szkolenia dwuletniego. Aby zostać Magistrem Nauk i Technik należy posiadać dyplom pierwszego cyklu oraz certyfikat przygotowawczy wydawany przez uniwersytet.

Trzeci cykl składa się z kilku etapów. Są to:

— Dyplom Studiów Wyższych Specjalistycznych (D. E. S. S.)², który przygotowuje się jeden rok i jest dyplomem kończącym przygotowanie zawodowe.

— Doktorat trzeciego cyklu, którego pierwszy rok jest uwieńczony Dyplomem Studiów Pogłębionych (D. E. A.)³.

— Doktorat Państwowy (D. E.)⁴, który jest najwyższym stopniem nauczania wyższego, przyznawanym po rozpoznaniu przez komisję zdolności kandydata do badań naukowych na wyższym poziomie.

III. PROGRAM U. E. R. ⁵ FILOZOFII

Pierwszy cykl.

D. E. U. G. filozofii — organizacja pedagogiczna. Program studiów filozoficznych pierwszego cyklu poprzestaje na podaniu zestawu przedmiotów obowiązujących studentów podczas dwu lat studiów składających się na ten cykl. Wybór konkretnego zestawu tematów i lektur pozostawiony jest prowadzącemu.

I rok:

- Filozofia — 2 godziny w tygodniu;
- Historia filozofii — 2 godziny w tygodniu;
- Logika — wprowadzenie — 1, 5 godziny w tygodniu;
- Języki (ukierunkowane na słownictwo filozoficzne i w tym sensie należące do filozofii) — 1, 5 godziny w tygodniu;
- Nauki — 3 godziny w tygodniu;
- Kierunki wybrane — 3 godziny w tygodniu;

² Diplôme d'Etudes Supérieures Spécialises

³ Diplôme d'Etudes Approfondies

⁴ Doctorat d'Etat

⁵ Unité d'Enseignement de Recherches

11 rok:

- Filozofia ogólna — 2, 5 godziny w tygodniu;
- Historia filozofii — 2, 5 godziny w tygodniu;
- Filozofia etyczna lub filozofia polityczna — 1, 5 godziny w tygodniu;
- Epistemologia — 3 godziny w tygodniu;
- Nauki — 3 godziny w tygodniu;
- Kierunki wybrane — 3 godziny w tygodniu;

Wyjaśnienie: Kierunki wybrane to:

- Wybrany kierunek filozofii;
- Logika;
- Edukacja filozoficzna (pedagogika i metodyka nauczania filozofii).

Drugi cykl.

W trakcie studiowania w drugim cyklu należy wybrać spośród dwu orientacji — pedagogicznej i logicznej. W wyniku tego wyboru, po ukończeniu drugiego cyklu, otrzymuje się licencję pierwszego lub drugiego typu.

Licencja o orientacji pedagogicznej.

Licencja składa się z trzech jednostek. Są to:

- Obowiązkowa historia filozofii (6 godzin w tygodniu) — grupa A.
- Jednostka do wyboru w grupie B (5 godzin w tygodniu).
- Jednostka nie wybrana dotąd z grupy B lub jednostka do wyboru z grupy C.

Grupa A — Historia filozofii

Opcja A: P l a t o n, Kartezjusz;

Opcja B: Plotyn, H e g e l;

Opcja C: Nowy obraz świata od Renesansu: Diderot;

Grupa ta obejmuje obowiązkowe nauczanie języka do wyboru i jest to odpowiednik naszych translatorów. Wspomniane języki wraz z tekstami wchodzącymi w ich zakres to:

Grecki: Marek Aureliusz — *Myśli*.

Łacina: Święty Anzelm — *Monologian*.

Arabski: Ibn S a b ' i n — *Budd at — Arif*.

Angielski: A. Schutz — *Collected papers*.

Niemiecki: E. Husserl — *Medytacje kartezjańskie*.

Hiszpański: Vitoria — *Relleccioncs sobre los Indiosyel derecho de guerra*.

Grupa B

Metafizyka: czas, pamięć, historia (jeden kurs 1-godzinny i dwa kursy 2-godzinne).

— Filozofia moralna (podstawy etyki).

— Filozofia polityczna (polityka i historia). Ta i powyższa jednostka muszą być nauczane łącznie.

— Filozofia nauk (epistemologia) — kurs wprowadzający 1-godzinny oraz 2 kursy 2-godzinne.

— Filozofia nauk (historia nauk) — kurs wspólny 1-godzinny pod tytułem *Nauki w ujęciu encyklopedycznym, Zagadnienia historii matematyki i mechaniki, Aspekty teorii ewolucji Darwina do teorii syntetycznej: 1850—1950*, kurs 2-godzinny (T. D.)⁶.

Grupa C

Logika. W tym:

— kurs logiki 2-godzinny;

— Kurs filozofii logiki 1-godzinny;

— T. D. — Prace kierowane (odpowiednik seminariów, na których prezentuje się wyniki własnych prac) — 2 godz.

Filozofia sztuki:

— Teorie i praktyki sztuk współczesnych;

— Komizm jako kategoria estetyczna (I semestr);

— Problemy teoretyczne „awangardy” artystycznej na początku XX wieku (II semestr);

— D. T. (Literatura utopii, O estetyce fotografii).

Socjologia: kurs 2-godzinny

— T. D. — kurs 1, 5 godzinny

Psychologia: Na uniwersytetach Paryż VII lub Paryż V (Paryż I korzysta z zajęć prowadzonych na tych uniwersytetach).

Licencja o orientacji logicznej.

Obowiązuje tu:

— Filozofia nauk (epistemologia) — 2 jednostki;

— Filozofia nauk (historia nauk) — 2 jednostki;

— Logika — 2 jednostki.

Certyfikat przygotowawczy — C₂

Składa się on z dwu seminariów magisterskich 1-godzinnych. Zapisać się na nie mogą studenci posiadający licencję.

Lista programów C₂:

Filozofia ogólna:

— Heraklit;

— Zbieżności między „poznaniem” i „mocą” u Nietzschego i u Heideggera;

— Człowieczeństwo i zwierzęcość.

⁶ Travaux Dirigés.

Filozofia moralna:

- Język i mowa;
- Etyka i filozofia egzystencji;

Filozofia edukacji:

- Historia i filozofia nauk szczegółowych;
- Zagadnienia epistemologii;
- Historia i filozofia teorii fizycznych.

Historia filozofii starożytnej:

- Historia pojęcia Opatrzności w starożytności i w średniowieczu;
- Platonizm po Platonie.

Średniowiecze i Renesans:

- Nowy obraz świata w Renesansie;
- Platonizm średniowieczny i renesansowy.

Historia filozofii nowożytnej:

- Cyrano de B e r g e r a c i filozofia;
- Postacie presokratyków w XIX wieku, Hegel, Nietzsche,

H e i d e g g e r.

Historia filozofii współczesnej:

- Filozofia podmiotu;
- Wyobrażenia i instytucja;
- Przypomnienie i powtórzenie (studia nad tekstami psychoanalitycznymi).

Metodologia estetyczna:

- Fotografia; analiza tekstów, analiza obrazów. Rozumienie tekstów w dziele Benjamina i Adorna.

Filozofia polityczna:

- Państwo i terytorium;
- Państwo: sztuka racjonalna czy żądanie rozumu?

Doktorat trzeciego cyklu.

Doktorat ten można pisać z I, II lub III grupy tematycznej. Przytoczone poniżej tematy stanowią listę propozycji tematycznych dla doktora. Programy te układane są według autorskiej koncepcji przedmiotu. Dlatego w zestawieniu tematów pojawiają się nazwiska osób odpowiedzialnych za dany temat. Na daną grupę tematyczną składają się tytuły seminariów doktoranckich, przy czym warto pamiętać, iż poniższe zestawienie wynika z propozycji tematycznych pracowników naukowych a nie z odgórnego programu wykonywanego przez prowadzących zajęcia.

. 1. Historia filozofii:

Formacja ta zawiera dwa kierunki do wyboru:

- Historia i filozofia wieków średnich i późnego antyku;
- Historia i systemy myśli nowożytnej.

— *Historia filozofii wieków średnich i późnego antyku*: Obowiązuje tu ogólnie 50 godzin nauczania. Obejmuje ona badanie źródeł greckich i arabskich filozofii pisanej po łacinie.

— *Historia i systemy myśli nowożytnej*:

Zawiera ona:

— Architektonikę systemów filozoficznych w ścisłym sensie (od Renesansu do epoki współczesnej).

— Sposób konstytucji i organizacji kompleksów idei i postaw myślowych w danej dziedzinie doświadczenia historycznego, np. religii, ekonomii, polityce.

— Genezę niektórych koncepcji, np. koncepcji natury od Renesansu, koncepcji uniwersum, koncepcji materii i ruchu od Galileusza, historii od V i c o.

— Analizę sposobu konstytucji niektórych grup wypowiedzi o statusie naukowym (np. gramatyki, logiki, teorii języka).

Jest to otwarta lista propozycji obejmujących okres od Renesansu do czasów współczesnych. Obowiązuje tu 50 godzin nauczania teoretycznego i 100 godzin wprowadzenia do technik badawczych. Nauczanie teoretyczne składa się z 25 godzin kursów ogólnych i 25 godzin konferencji.

2. Historia i filozofia nauk:

Ta grupa tematyczna obejmuje:

— Historię i filozofię nauk (logika, matematyka, nauki fizyczne, nauki biologiczne i medyczne).

— Metodologię historii nauk.

Kierunki badań:

— Historia nauk w średniowieczu;

— Aktualne problemy filozofii nauk fizycznych;

— Historia symbolizmu naukowego;

— Historia i filozofia teorii fizycznych;

— Historia medycyny i nauk biologicznych;

— Technologia i historia ekonomiczna świata rzymskiego;

— Historia i epistemologia geografii;

— Historia matematyk arabskich;

— Historia nauk przyrodniczych i biologicznych;

— Historia i filozofia nauk szczegółowych;

— Historia nauk szczegółowych w XVIII i w I połowie XIX wieku;

— Historia i filozofia nauk szczegółowych XVII—XIX wieku.

3. Filozofia:

Na tę grupę tematyczną składa się:

— Filozofia etyczna.

- Filozofia polityczna.
- Filozofia sztuki i kultury.

Filozofia etyczna.

Kierunek ten ma na celu pogłębienie refleksji fenomenologicznej odnoszącej się do istnienia i do działania. Ponieważ tradycyjne definicje wartości okazały się nietrwale, filozofia etyki powinna ująć ich przekraczanie i określić na nowo punkt wyjścia. Proponuje się refleksję opartą na ostatecznych podstawach ludzkich działań podmiotowych, jak i na ich celowości. Zmierzają zatem do określenia szerokich związków między formami działania poprzez odniesienie do wspólnej płaszczyzny ich początku i celu. W tej perspektywie ten roczny program posiada wartość etapu na długiej drodze, jeśli będzie towarzyszyła mu metoda opisowa i wyobrażeniowa zastosowana do działania. Ma on również naszkicować obraz innej formy relacji „do drugiego”, inną dziedzinę egzystencji, dać pewną koncepcję filozofii sytuującej się poza tradycyjnymi podziałami na „regiony” konceptualne, egzystencjalne i poetyckie.

Odpowiedzialny: prof. Robert M i s r a h i.

Filozofia polityczna.

Proponuje się tutaj studia nad wielkimi tekstami filozoficznymi, badanie ich związków z systemami lub kierunkami politycznymi. Zmierzają do stwierdzenia konwergencji historycznych między ideologią, jurysdykcją i instytucjonalnością w perspektywie refleksji nad stosunkami między definicjami władzy i prawa, określeniami terytoriów itd. Ogólnie, nauczanie filozofii politycznej dotyka tak zagadnień prawa i teologii w ich rozwoju historycznym, jak i — historii filozofii.

Odpowiedzialny: prof. Louis Sała-Molius.

Filozofia sztuki i kultury.

Kierunek ten może dopuszczać, lecz nie zakłada żadnego praktycznego wykorzystania w praktyce artystycznej lub historii sztuki.

Ma być źródłem informacji i refleksji nad dziedzinami aktywności kulturowej i artystycznej. Badania mają charakter poszukiwań filozoficznych oraz studiów nad aktywnością kulturalną. Kandydatami mogą tu być zarówno teoretycy, jak i praktycy. Ta koegzystencja urozmaica i wzbogaca pracę. Analizy dzieł lub zespołów dzieł, analizy pracy twórczej, próby zrozumienia ich różnych kontekstów i źródeł, studia nad grą wartości, wysiłki krytyczne, konfrontacja różnych doświadczeń, obecność wielu badaczy przybyłych z całego świata jest jedną z naczelnych racji seminarium z filozofii sztuki.

Odpowiedzialny: prof. Olivier Revault-D’Allonnes.